

**ІННОВАЦІЙНИЙ ПРОЕКТ
ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОЇ АРХЕОЛОГІЇ:
“ПОДОРОЖІ ДО ПРАДАВНИХ ХЛІБОРОБСЬКИХ
КУЛЬТУР ТА ТРАДИЦІЙ СХІДНОЇ ЄВРОПИ”**

Відповідно до доручення Кабінету міністрів України Національною академією наук України (лист №121/936-5 від 23.07.99) спільно з Міністерством освіти і науки України та Київською обласною державною адміністрацією розглянуто й підтримано звернення Інституту археології НАН України щодо доцільності реалізації ініціативи “Товариства Коло-Ра” зі створення в с. Уляники Кагарлицького р-ну Київської області культурно-просвітницького комплексу — археодрому.

За чотири роки діяльності завдяки підтримці Інституту археології НАНУ і безпосередньо контактної групи, до якої входять: к.і.н. Відейко М.Ю. (керівник), д.і.н Терпиловський Р.В., д.і.н. Магомедов Б.В., к.і.н. Рижов С.М., к.і.н. Бурдо Н.Б., к.і.н. Петрашенко В.О., археолог-реставратор I категорії Шиянова Г.В., зав. сектором Національного музею історії України Якубенко О.О., Центру пам’яткознавства НАНУ та УТОПІК к.і.н. Титова О.М., Кепін Д.В., Національної спілки майстрів народного мистецтва, народний майстер реконструкції трипільської кераміки Людмила Смолякова та багатьох інших фахівців наукових та освітніх закладів за участю членів “Товариства Коло-Ра”:

- разом з вищими учбовими закладами в 2000 році провели археологічні розвідки околиць с. Уляники Кагарлицького р-ну та м. Ржищева, в результаті яких було відкрито 12 нових пам’яток трипільської, черняхівської, скіфської культур та часів Київської Русі. Проживання студентів в наметовому містечку, приготування їжі на багатті, спонтанна художня самодіяльність, здоровий спосіб життя в умовах сільської природи мальовничого урочища Ріпниця;

- разом з Ржищівським індустріально-педагогічним технікумом та студентами Переяслав-Хмельницького державного педуніверситету ім. Григорія Сковороди провели в 2001—2002 роках дві

археологічні експедиції, під час яких розкопано два житла Трипільської культури (IV тис. до н.е.) і черняхівську землянку з піччю III ст. н.е. для випалення гончарних виробів;

- студенти змогли ознайомитись з методами археологічних досліджень, реставрації керамічних знахідок, реконструкції трипільської кераміки та елементами музеєфікації;

- впродовж трьох років в експедиціях науковцями (д.і.н. Б.В.Магомедов, к.і.н. С.М.Рижов) проводились бесіди про історико-культурну спадщину Середнього Подніпров'я;

- використовувались (керівником практики О.В.Трачуком) прості методи природнього загартування.

“Товариство Коло-Ра” та науковці Інституту археології НАНУ розробили та видали альбоми реконструкцій археологічних джерел епох міді, бронзи та черняхівської культури (“Давні поселення України”, К., 2000р., “Давня кераміка України”, К., 2001р.). В 2002 році колектив авторів підготував і видав звіт досліджень трипільської, черняхівської та інших культур правого берега Дніпра в районі ур.Ріпниця — “Ржищівський археодром”.

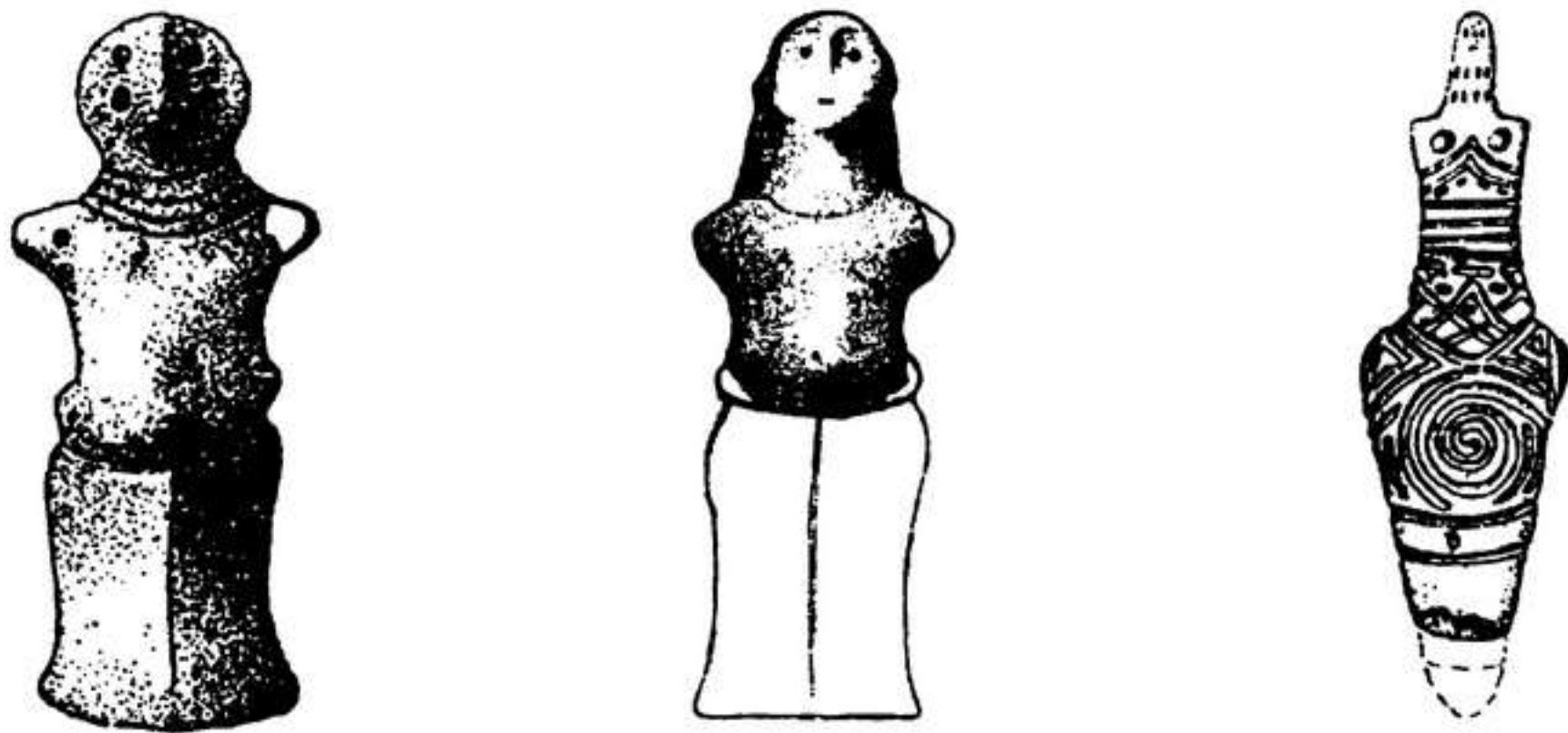
Іще один вагомий результат “Товариства Коло-Ра” — в 2003 році створений Ржищівський археологічний музей в складі Обласного археологічного музею Київської області.

Трипільська кераміка і сучасність

Три жіночі скульптури висотою 1,5 м — збільшені копії трипільської пластики — відтворені членами “Товариства Коло-Ра”, встановлені на даху, одна — в інтер'єрі оновленого за концепцією архітектора Анатолія Ігнащенка Обласного археологічного музею в с.Трипілля. Науковий консультант реконструкцій — зав. сектором археології доби каменю-бронзи НМІУ Олена Якубенко.

Відомий скульптор і поет Михайло Горловий виконав скульптуру юної трипільчанки із розкопок поселення Володимирівка Кіровоградської обл. (етап В-II), яка ніби щось промовляє до нас із далекого минулого.

Член Спілки майстерів народного мистецтва України Франя Калюжна виконала скульптуру схематизованої жіночої фігури із



розкопок поселення Сушківка Уманського р-ну Черкаської обл. (етап С-І), а також копію цієї археологічної знахідки (що зберігається в НМІУ) — сувенір на згадку про “Золотий вік Богині”.

Члени “Товариства Коло-Ра” Людмила Смолякова та Олексій Трачук виконали скульптуру схематизованої жіночої фігури з врізним спіралевидним орнаментом із розкопок О.Цвек поселення Березівка Кіровоградської обл. (етап В-І), а також копію цієї археологічної знахідки (що зберігається в Інституті археології НАНУ) — сувенір.

Публікації колективних наукових досліджень в галузі археології та мистецькі моделі, реконструкції Товариства в матеріалі є основною складовою наукового обґрунтування необхідності створення історико-археологічного культурно-просвітницького комплексу в с. Уляниках Кагарлицького р-ну Київської обл. Крім виданих альбомів, Товариство планує розробку та публікацію реконструкцій ткацтва, ливарництва, деревообробки, землеробства, вірувань, побуту та традицій, щоб якомога правдивіше і повніше представити відвідувачам, студентам та науковцям нашу прадавню спадщину Середнього Подніпров’я.

Комплекс в с. Уляники включений у проект Державної програми розвитку туризму в Україні до 2010 року як складова частина міжнародного інвестиційного проекту “Європа і Азія: слідами найдавніших цивілізацій”.

В процесі реконструкцій та інтерпретацій археологічних джерел виникла потреба комплексного підходу до відтворення життя людності

давніх часів за участю мистецтвознавців, етнографів, філософів, аграрників, архітекторів, геологів, природознавців, соціологів та інших науковців. Актуальність і зростаючий інтерес до української історії та її моделювання створює необхідність нового виду діяльності та нової цілком прибуткової інноваційної інтегрованої галузі — експериментальної археології, етнографії та фольклору. Нова галузь буде виконувати соціальні та виробничі замовлення. Легка промисловість може отримати нові моделі одягу на основі реконструйованого в ретроспективному вияві різних культур та епох, впровадження екологічно чистих традиційних матеріалів, використання елементів автентичної регіональної вишивки, килимарства, наповненого прадавнім історичним змістом традиційної культури далеких предків (буго-дністровців, трипільців, білогрудівців, катакомбників, чорнолісців, скіфів-орачів, полян, черняхівців і інших племен та народів). Інтеграція науки, освіти та виробництва в постійній зміні своїх акцентів та виявів дає їй необмежену перспективу розвитку і перш за все через туризм.

У всьому світі посилюється інтерес туристів до особливостей місцевих культур.

За даними Департаменту у справах індіанців канадійського федерального уряду, сьогодні у Канаді нараховується понад тисяча місцевих туристичних фірм (підприємства, 51% власників яких корінні жителі) із щорічним загальним доходом у 200 мільйонів доларів. Підприємства забезпечують сезонною працею 15 тисяч осіб, а постійною — 7,5 тисяч.

В Канаді та Австралії місцевий туризм став істотним чинником економіки, що спонукало уряди створити офіційні органи сприяння цій галузі та її контролю. Сьогодні місцеві підприємці не обмежуються лише показом коротких спрощених танців для туристів, щоб заохотити їх до нових видовищ або до відвідання крамничок із сувенірами.

Вчена рада Переяслав-Хмельницького державного педагогічного університету ім. Г.Сковороди визначила необхідність створення в складі університету нового Інституту експериментальної археології, краєзнавства та інновацій в освіті, до складу Інституту ввійде археодом біля с. Уляники, який не має аналогів в Україні. Аналогічні інститути та археодоми є в Європі. Наводимо відповідний розділ статті з цього приводу директора Центру пам'яткознавства НАН України та УТОПІК к.і.н. Титової О.М.:

“Саме археологічна скансенологія — наука про археологічні музеї просто неба — з другої половини 1960-х років видокремлюється в європейських країнах в особливий розділ музеєзнавства”. У цьому відношенні одним з лідерів в галузі експериментальної археології є Чеська Республіка.

З метою популяризації досягнень археології широкій аудиторії і насамперед дітям та молоді під керівництвом визначного чеського археолога-музеолога, Президента громадської асоціації з реконструкції археологічних об'єктів (РАО), доктора Івани Плейнерової (Інститут археології, Прага) створена ціла мережа різних типів археологічних музеїв просто неба в країні та відповідні навчальні програми.

Так, у 1979 р. створено дитячий відділ з експериментальної археології “Мамуті” при будинку дітей та юнацтва у Празі 7. У цьому центрі дітей навчають стародавнім технологіям з виготовлення неолітичної кераміки, житлобудівництва тощо.

У 1981 р. у с. Бржезно недалеко від м. Лоуні (Північно-Чеська область) створено археологічний скансен, “уявний” музей, метою якого є вивчення технології будівництва у слов'янський час. У 1984р. І.Плейнерова разом з дітьми відділу “Мамуті” провела у цьому “скансені” експеримент з будівництва ранньослов'янського житла. Щорічно на канікулах впродовж 14 діб діти мають змогу жити часом ранніх слов'ян у реконструйованих будівлях. Експериментальний центр “Мамуті” побудував також у 1990-х рр. археопарк біля м. Непомука, де влітку діти впродовж трьох тижнів можуть “зануритися” у стародавні часи.

Під керівництвом І.Плейнерової також створено унікальний в Європі дитячий “скансен” — табір первісності “Алтаміра” недалеко від м. Космонсі та м. Млада-Болеслав (Північно-Чеська область), відкритий у 1986 р.

З 1996 р. розпочав своє функціонування “археопарк” Прага-Троя на Фарках, де у 1974 р. виявлено пізньогальштатське поселення доби раннього залізного віку.

У цей же час під керівництвом вченого відкрито “археопарк” у Празі 6 — Лібоці. У цьому експериментальному центрі діти та студенти вивчають життя та побут мешканців Праги за доби середньовіччя, зокрема, технологію виготовлення одягу, знарядь праці, кераміки, музичних інструментів, “середньовічну” кулінарію.

Відбуваються концерти стародавньої музики. В навчальних кабінетах можна ознайомитися з виставками робіт дітей, колекціями археологічних знахідок.

У Чеській Республіці створено у 1994 р. перший вузівський центр з експериментальної археології при кафедрі історії Педагогічного факультету Вищої педагогічної школи м. Градець-Кралове (Східна Чеська область). У 1998 р. на цьому факультеті відкрита перша в Європі магістерська програма за спеціальністю “Інструктор експерименту в археології”. Спеціалізація передбачає шести-семестрове навчання в археологічних “скансенах” як у самій Чехії, так і в інших країнах Західної Європи. Вузівський центр з експериментальної археології має також свій “уявний” музей просто неба, що являє собою реконструйоване неолітичне поселення. (Статті про діяльність “археопарків” у Чеській Республіці див. в “Archeologicke rozhledy”. — 1998—2001 рр.).

Серед пріоритетних напрямків інноваційної діяльності на 2003-2013 роки, визначених Верховною Радою України (Закон України від 16.01.03 № 433-IV), як один із найважливіших названо “розвиток інноваційної культури суспільства”.

Одним із заходів у цьому напрямку є інноваційний проект “Подорожі до прадавніх хліборобських культур та традицій Східної Європи”, підготовлений “Товариством Коло-Ра”, Центром пам’яткознавства НАНУ, Інститутом археології НАНУ, Інститутом мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М.Т.Рильського НАНУ.

Зазначений проект передбачає випуск серій науково-освітніх видань “Історико-археологічний культурно-просвітницький комплекс біля с. Уляники Кагарлицького району Київської області” та “Слідами найдавніших цивілізацій”.

Враховуючи велике значення прикладного збалансованого використання історико-культурної спадщини України, фундаментальних археологічних (особливо Трипільської культури, яка проіснувала на наших землях майже дві тисячі років), етнографічних і фольклорних досліджень в туристичній галузі пропонуємо розглянути можливість включення зазначених серійних видань до державного замовлення Національній академії наук України (відповідальні виконавці: Центр пам’яткознавства НАНУ та “Товариство Коло-Ра”) на 2004—2005 рр.

Опис проекту:

“Подорожі до прадавніх хліборобських культур та традицій Східної Європи”.

Учасники: населення м.Ржищева, сіл Уляники, Балико-Щучинка, Ромашок, Пивців, Гребенів, аутентичні колективи Київщини та інших областей України, студенти Переяслав-Хмельницька, Києва, фахівці сільського екотуризму та науковці України, Білорусі, Молдови, Польщі, Росії.

Ідея

Спираючись на Закон України “Про інноваційну діяльність” від 4.07.2002р №40-IV, Указ Президента України “Про невідкладні заходи щодо розвитку музеїв України” від 22.03.2000р №89/2000 впровадити світовий досвід моделювання пам’яток культури, природного середовища, архаїчних народних ремесел, звичаїв, фольклору та традиції “Товариством Коло-Ра”, іншими громадськими організаціями, органами місцевого самоврядування, засобами науки (експериментальної археології), освіти, молодіжних рухів, інтернет-технологій для створення самобутніх місцевих об’єктів туризму Середнього Подніпров’я, змістовної сувенірної продукції. За рахунок сталого сільського екотуризму, в т.ч. іноземного, покращити рівень життя мешканців регіону, створити умови для самофінансування громадських організацій, народних майстрів, нового Інституту експериментальної археології та інновації в освіті.

Очікуваний результат

Створення нових осередків сільського зеленого туризму. Покращення рівня життя мешканців регіону, збереженість історико-культурної спадщини. Впровадження на Київщині інноваційних технологій та створення інституту. Залучення інвестицій для розбудови першого в Україні історико-археологічного культурно-просвітницького комплексу біля с. Уляники, який увійде до складу майбутнього інституту. Підвищення рейтингу громадських організацій та іміджу регіональної влади та України.

У чому полягає інноваційність ідеї

Активізація сільського зеленого туризму в Україні відбудеться за рахунок використання інноваційного продукту моделювання

невідомої світові історико-культурної спадщини: народного фольклору, археологічних культур прадавніх хліборобів трипільців, скіфів, полян, черняхівців та туристичної галузі і освіти.

Стимуляція розвитку науково-реконструйованих народних ремесел нової архаїчної сувенірної продукції, всього традиційного та доісторичного побуту на селі для потреб іноземного туризму.

Впровадження світового досвіду експериментальної археології та етнографії, в т.ч. засобами інформаційних технологій, як основного засобу використання унікальних досягнень Трипільської культури в сьогоденні.

Об'єднання зусиль для отримання Національній академії наук України держзамовлень від виробничих галузей на впровадження інновацій в гуманітарній сфері.

Необхідність підготовки кадрів інноваційної діяльності. Впровадження сучасних інформаційних технологій через дистанційне навчання по Інтернету.

Матеріально мотивована потреба в населення збереження природного середовища та історико-культурної спадщини національного та світового значення. Взаємодія та спільні інноваційні проекти України, Молдови (Трипілля-Кукутені) та Білорусі.

